

*Косюк Оксана,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк*

**Je ne suis pas Charlie або أكبر الله
(ісламський тероризм і мас-медіа)**

40. Клянусь Господом востоков и западов!
Мы способны 41. заменить их теми, кто лучше них.
«Коран». Сура 70. «Аль-Мааридж» («Ступени»).

У публікації досліджуються причини нападу на французький сатиричний журнал «Шарлі Ебдо» крізь призму медіа.

Ключові слова: тероризм, Аль-Каїда, ІДІЛ, ІДІС, ЗМІ, «Аллаху Акбар, «Шарлі Ебдо».

The publication examines the reasons for the attack on French satirical magazine "Charles Ebdou." And the role of the media in this conflict

Key words: terrorism, al-Qaida IDIL, IDIS, the media, «أكبر الله», «Charlie Hebdo».

«Je suis Charlie» (Я – Шарлі) – девіз, що об'єднує усіх прихильників свободи слова. Цей слоган вперше з'явився на чорному фоні відразу після відновлення роботи сайту французького сатиричного видання «Шарлі Ебдо» («Charlie Hebdo»). Як відомо, 7 січня 2015 року на редакцію цього тижневика здійснили жорстокий напад. Постраждало 23 людини, 12 – загинуло. Відповідальність за терористичний акт взяли на себе представники організацій «Аль-Каїда» та «Ісламська держава Іраку й Сирії (за іншими версіями – Іраку й Леванту (ІДІС/ІДІЛ))».

Після нападу Європою прокотилася хвиля протестів. На вулиці міст вийшла рекордна кількість незадоволених, а до Парижа на марш миру прибули відомі політики та очільники держав. Як вислід – перше після трагедії число сатиричного журналу (із зображенням все того ж таки табуйованого Пророка Магомета, але тепер вже не смішного, а згорьованого, нещасного і заплаканого, підписаного – «Je suis Charlie») розійшлося рекордними тиражами.

У найскрутніше становище, із зрозумілих причин, потрапили всі мусульмани.

Тепер, після перших імпульсивних реакцій, світова громадськість намагається по-новому осмислити й зрозуміти те, що сталося. Ми також спробуємо це зробити, взявши на озброєння неупереджений аналіз нападників (їхніх засобів масової комунікації, цінностей і стратегій), посередників (опозиційних та солідарних світових ЗМІ), потерпілих (європейської й мусульманської сміхових культур, втілення яких – карикатури і сатиричні видання). Наше симпозіумне дослідження розраховане на дві публікації: перша – журналістське розслідування на рівні «медіа й тероризм», друга – інтерпретації культурних традицій народної сміхової культури християн та мусульман.

Абсолютно логічно почати справу із «розшуку» того, хто винен. У нашому випадку це не складно, бо «злочин сам запалив на собі шапку».

«Аль-Каїда» після всім відомих подій 11 вересня 2011 року у засобах масової комунікації незмінно маркується як поширювач терору №1. На її рахунку біля двадцяти терактів: викрадення літаків; замінування автомобілів; вибухи коло американських посольств, в британському метро, на територіях дислокації опозиційних військ; посягання на життя президента Єгипту 1981-2011 рр. Хосні Мубарака та вбивство двічі прем'єр-міністра Пакистану Беназір Бхутто...

До 2011 року спецслужби багатьох держав активно полювали на очільника цієї організації Усаму бен Ладена, вочевидь, сподіваючись, що смерть предводителя якось позитивно вплине на розвій тероризму. Однак помилялись: «Аль-Каїда» стала справді пасивнішою, а от постать экс-вождя трансформувалася до непізнаваності: в Афганістані, Сирії, Тунісі, Єгипті, інших арабських країнах Усаму бен Ладена зараз вшановують як легендарного героя. Його штатний біограф, пакистанський журналіст Хамид Мир, та експерт з ісламського тероризму британський журналіст Джейсон Берк (автор книги «“Аль-Каїда”: справжня історія радикального ісламу») активно співпрацюють з істориками, політологами, філософами та поширюють сенсаційну інформацію про покійного вождя. Як вислід:

терорист №1 подекуди поступово перетворюється у великого мудреця та геніального оратора.

Чимось на кшталт дочірнього «проекту» Аль-Каїди вважають ІДІЛ/С. До організації належать в основному сунніти (які після смерті Пророка визнали своїм очільником батька однієї з дружин Мухамеда). Вони, за ідеологією спільноти, покликані знищувати не тільки відвертих іновірців, а й інших вірян ісламу, зокрема – шіїтів (котрі своїм предводителем вважають двоюрідного брата Пророка), а також віруючих дружніх ісламу релігій Авраама (що, з точки зору «Корану», виглядає відверто дико).

В лютому 2014 року лідер Аль-Каїди Айман аз-Завахірі заявив, що ІДІЛ/С – не частина Аль-Каїди, і що ці організації в стані війни між собою. Тоді (у Сирії) в результаті протистоянь загинуло біля двох тисяч терористів. Але згодом організації знову об'єдналися. Вочевидь, спільного в них таки більше, ніж здається на перший погляд. Так чи інакше, а за два останні роки, ІДІЛ/С здійснила 15 терактів (для порівняння: Аль-Каїда – всього 1 (власне напад на «Шарлі Ебдо»)).

Жертвами багатьох організованих ІДІЛ/С актів стали журналісти. 19 травня минулого року у Сирії члени цієї організації відтягли онлайн голову американському незалежному журналістові Джеймсу Фоулі, який свого часу працював у газетах США, Іраку, Афганістану та інших держав (за інформацією ІДІЛ/С, то була знакова помста США за їх авіаудари ВВС на території Іраку). 2 вересня так само і за те ж вбито арабомовного американо-ізраїльського журналіста Стівена Сотлоффа. 24 вересня за бомбардування Іраку авіацією (вже французькою) стратили французького журналіста Ерве Гурделя. Відео вбивства відправили електронною поштою газеті «Фігаро» («Le Figaro»). Напередодні нового року, 31 січня 2014 р., сталося останнє на сьогодні вбивство журналіста, жертва – японець Кендзі Гото Дзего – очільник компанії «Independent Press», що спеціалізується на створенні документальних фільмів у гарячих точках планети. Журналіста чомусь не обміняли (можливо – не встигли?) на пропоновану ІДІЛ/С терористку-

смертницю Саджиде ар-Ришаві. Отже, неоголошену війну з журналістами веде саме «Ісламська держава...».

Звісно, це війна двояка: безпосередня та інформаційна. Інформація про терористичні акти та їх організаторів поширюється всіма можливими каналами комунікації. Найвідоміший з яких «Аль-фуркан» (назва дублює двадцять п'яту суру «Корану» – розповідь про те, що Аллах дарував людині здатність розрізняти добро і зло).

Медіаагенція «Аль-Фуркан», на думку експертів, – центр виробництва дуже широкого профілю. Виготовляє фільми, відео- та аудіодиски, брошури, інтернет-матеріали тощо. Продукція агенції перенасичена сценами нападів, терактів, страт (зокрема і тих, про які ми вже згадували). Відшукати офіційний сайт за адресою неможливо. На знайдений сторінці постає текст: «Запрет доступа. Уважаемый абонент! Доступ к запрашиваемому Вами Интернет-ресурсу ограничен по требованию правоохранительных органов в соответствии с законодательством и/или на основании решения суда».

Однак за назвою «Аль-Фуркан» легко відшукати інші ЗМІ, зокрема – незалежний інформаційний портал мусульман Далекого Сходу, який пропонує інформацію про школу при мечеті Хабаровська, проблему заборони мусульманських хусток у російських школах, звільнення з роботи, за читання намазу, місцевих прихильників ісламу тощо). Ми хотіли задати на цьому сайті пошук на «Шарлі Ебдо», але, на жаль, функції пошуку тут абсолютно відсутні. Архів же містить виключно відкриті листи до чиновників.

Ще за назвою «Аль-Фуркан» система «Google» відкриває повідомлення про заборону в Боснії та Герцеговині медіаресурсу мусульманської організації (мовляв, він був тісно пов'язаний з Аль-Каїдою) та виступ полоненого шейха Abū Мухаммад Аль-Adnani Аш-Шаами (на сторінці теж зазначено: "К сожалению, Амира Аль-Каиды"). Текст виступу нагадує коранівський. Складається із 75 «аятів». Однак ми не будемо його цитувати

(через дуже поганий російський переклад), охочі до прочитання можуть перейти за посиланням: <http://marker.to/IREbxA> [2].

Отже, «Аль-Фуркан» відшукати не вдалося. Однак російські дослідники, яким, вочевидь, з пошуками пощастило набагато більше, пишуть, що на зазначеному сайті присутні «шокирующие кадры жестокости и насилия, которые являются основой террористического медиадискурса ИГИЛ. И именно они выступают одним из ключевых факторов «привлекательности» данной группировки, притягивающий к ней сторонников со всех частей мира. [...] Так «облегчается работа по массовой вербовке все новых и новых боевиков, для которых этот запрос становится навязчивой идеей и модой, на которую падка молодежь в любых странах. Быть убийцей становится именно модно [11].

Однак «Аль-Фуркан», безумовно, – не єдине медіаджерело терористів. Професійно виробництвом проповідей та співаного «епосу» (так званих нашидів) займається медіафонд «Айнад» («Ajnad Media Foundation»). Величезна кількість нашидів циркулює в соціальних мережах, де вони теж моментально блокуються.

В одному з найпопулярніших нашидів є куплет, який, на думку експертів, давно став неофіційним гімном ІДІЛ/С: «Ісламська держава виникла на крові праведників,/ Ісламська держава з'явилась завдяки джихаду благочестивих,/ Вони відкрили свої душі праведності зі стійкістю і твердою вірою,/ Так може утвердитися релігія, в якій закон (шаріат) – повелитель світів» [11].

Пропагандистські фотографії, аудіо- й відеоролики арабською з англійськими субтитрами активно продукує й поширює агенція «Ітисаам» ((I'tisaam Media Foundation)).

Існує й медіацентр (Аль-Хайят (AlHayat Media Center)), який продукує інформацію терористів англійською, німецькою, французькою та російською мовами, використовуючи технології голлівудських фільмів та комп'ютерних

ігор. Цей канал комунікації, на думку знову ж таки російських науковців, активно вербує та інструктує європейців. І робить це вкрай ефективно.

Доступні в інтернеті також електронні різномовні версії друкованих видань терористів.

«Дабік» («Dabiq») – високоякісний глянцевиий журнал, в якому публікуються глибокі релігійно-ідеологічні статті, виступи та вислови живих і загиблих авторитетів «Ісламської держави...» та звіти про бойові дії загонів ІДІЛ/С.

Інформаційні бюлетені «Islamic State Report» та «Islamic State News» теж непогано наповнені текстово й зображально. Вони розповідають про економічну, управлінську, і, звісно ж, політичну й міліарну діяльності джахадистів/відданих воїнів віри.

Однак найбільш успішно й професійно працюють терористи у всесвітній мережі. Там у них на індивідуальних аккаунтах та в групах інтернет-магазини речей та одягу з логотипами, онлайн-трансляції боїв, чати (готові до розмови у будь-який час дня та ночі!), волонтерські акції на потреби вояків у зонах бойових дій в Іраку та Сирії (збір коштів відбувається за допомогою платіжної системи Qiwi) тощо.

Різнопрофільні групи ІДІЛ/С та «Алькаїди» розкидані скрізь у неймовірних кількостях. Їх, звісно, блокують, однак це не допомагає, адже бойовики навчилися поширювати свою інформацію, наче всюдисущі порноматеріали: ми відкриваємо свої сторінки – а вони вже там, і «видворити» звідтіля їх майже неможливо, бо виходять з ладу усі системи ПК.

До речі: у мережах «Facebook» і «Twitter» є багато розважальних груп, які демонструють «людське обличчя» тероризму, зображаючи вояків з тваринами (переважно – котами) та в ситуаціях побутового життя. Отже, як бачимо, терористи мають сучасну потужну та добре продуману систему інформування. І хоча відшукати інформацію про напад на «Ебдо» не так просто, вона, все ж, цілком прогнозована.

Куди простіше і цікавіше довідатися, що ж пишуть про напад у ЗМІ високорозвинених держав. Передусім в країні, яка постраждала.

У Франції є три найбільш популярних газети: «Фігаро» («Le Figaro»), «Монд» («Le Monde»), «Ліберасьйон» (Libération). Зосередимось саме на їхніх публікаціях.

«Фігаро» (до якої, як ми вже знаємо, терористи ІДІЛ/С відправляли відео своїх вбивств) дуже компактно інформує, не аналізуючи. Спершу повідомляє, що загинуло 12 осіб, згодом – 11, потім – 10, насамкінець – знову 12. Аналітика на сторінках видання з'являється пізніше й подається в інтерпретаціях президента Швейцарії, генерального секретаря організації «Репортери без кордонів», прим'єр-міністра Великобританії: «Ці вбивства у Парижі, – зазначає прим'єр, – огидні. Ми разом з французьким народом боремось супроти тероризму» [6]. Жодної думки опозиціонерів на сторінках «Фігаро» не видно... Хоча багато архівованих матеріалів – закриті. Тому чіткого уявлення про наповнення газети ми, на жаль, не отримали.

«Ліберасьйон» (в редакції якої після погрому на запрошення колег працювали журналісти «Ебдо») пропонує цікаві репортажі. Але не з місця теракту, а з територій культових дислокацій мусульманських спільнот – мечетей.

У «Репортажі біля найбільшої мечеті» йдеться про те, що коло тулузької мусульманської святині у п'ятницю (день найбільшої традиційної молитви мусульман) чатує шістнадцять одягнених в броньований одяг представників жандармерії. У мечеті зібралися віряни різного віку й рас, щоб послухати проповідь імама арабською мовою. Всі знають: у проповіді йтиметься саме про напад на сатиричний журнал, тому присутні помітно нервують і косо позирають на представників силових структур. Найсміливіші – публічно обурюються. Проповідь ведеться тихо. Хто стоїть навколішки далі – нічого не чує...

Після належних ритуальних дійств, коли віряни починають розходитись, репортери шукають співрозмовників і просять повідомити, що вони думають та відчувають. Один з інтерв'ююваних (науковець, 21 рік) каже: «Ті, хто здійснив теракти, – хлопці з глухих провінційних міст, яким нав'язано думку, що, ставши джихадистами, вони звільняться від усіх гріхів. Я неодноразово розмовляв з одним із них. Він нічого не тямить в релігії. Днями я бачив його на відео серед тих, кого звинувачують в нападі у Франції», – зазначає опитуваний. І додає: «Карикатури ображають нас. Але це не виправдовує того, що сталося. Ми повинні порозумітися і не йти на такі необдумані вчинки. Однак, – зауважує він, – ми, однозначно, не з тими, хто дозволяє собі карикатури на Пророка, виправдовуючи їх правом на свободу слова».

Тридцятилітній водій зазначає, що він наляканий подіями і боїться вийти на вулицю (вочевидь, через свою арабську зовнішність?). Однак сподівається, що засоби масової комунікації посприяють констатації величезної прірви між мирними мусульманами і терористами.

Чоловік старшого віку зізнається, що радий присутності охоронців порядку коло мечеті, бо дуже боїться нападу на цей храм, адже на інші вже посягали, і неодноразово. Однак оприлюднювати свої погляди й ставлення відмовляється. Каже: строго заборонив це робити і своїм дітям. [7].

На сторінках «Ліберасйон» є ще багато подібних матеріалів. Всі репортажі абсолютно об'єктивні: присутні експерти, свідки, потерпілі. Думки опитуваних врівноважені. Коментарі подаються неупереджено. Журналісти-репортери постають як посередники й сторонні спостерігачі. Отже, можна сказати, що на теренах Франції «Ліберасйон» – одне з найнадійніших джерел інформації. Вочевидь, за це треба подякувати Полю Сартрові, який свого часу очолював цю газету і чітко налаштував її так, щоб не виходила за межі

ліберальної моделі комунікації. Зрозуміло, що репортаж тут якраз – найефективніший журналістський жанр.

«Монд» теж спершу дає дуже короткі констатаційні повідомлення та коригує інформацію про кількість загиблих. Згодом з'являється оригінальна аналітика. Найцікавіша, на наш погляд, стаття називається «L'attentat le plus meurtrier depuis 1961» («50 років атак ЗМІ у Франції»). Цікава вона передусім тому, що створена ще у листопаді 2013 року, і дописується після кожної нової трагедії. Хронологія терактів на сьогодні виглядає ось так: «l'OAS» (1961, 1962), «Le quotidien de Paris» (1979), «Antenne 2» (1985), «Radio France» (1985), «Libération» (1991, 2013), «Le Monde» (1979, 2004), «BFM-TV» (2013), «Charlie Hebdo» (2011, 2015)... Серед причин терору – постколоніальні проблеми Алжиру, Лівії, Сирії, Тунісу, звинувачення конкретних осіб, зокрема французького праворадикального політика Жана-Марі Ле Пена в знущанні над алжирськими повстанцями, війна у Перській затоці, святотатство, звинувачення ЗМІ в маніпулюванні масами. Способи здійснення терактів: коктейлі Молотова та бомбардування шляхом замінування машин і поштових надсилань.

Бачимо, що «Шарлі Ебдо» вже не вперше стає жертвою кривавого терору. Як зазначено у «Монд», «вночі 2 листопада 2011 року приміщення сатиричної газети були частково знищені пожежею, причина якої – пляшки із запальною сумішшю. Тоді сатиричне видання також звинуватили у святотатстві – публікації карикатур під назвою «Шаріат Ебдо». Ці публікації були, начебто, протестом супроти збільшення кількості ісламістів у Лівії й Тунісі» [3].

Коли щось повторюється – воно вже не виглядає ні як випадковість, ні як однозначний негатив... Для отримання додаткової інформації, вочевидь, варто звернутися до опозиційних медіаджерел.

На жаль (а, може, – на щастя?), як ми уже змогли пересвідчитися, ресурси терористів цензуюються і дуже швидко зникають. Тому ми не

можемо, по-перше, публікувати їх тут, по-друге – вважати доказовим фактажем. Лишається відшукати щось більш-менш нейтральне, бажано арабське.

Найвартіснішою в цьому плані вважається арабо- і – додатково – англійська супутникова, кабельна й інтернет-мережа «Аль-Джазіра» (це вона свого часу транслювала виступи Усами бен Ладена, а також запам'яталася критичними репортажами з Іраку). Цього разу матеріали на сайті «Аль-Джазіри» також виявилися доволі цікавими, оскільки експертизу події здійснювали не штатні журналісти, а фахівці з європейських та арабських країн, які, ймовірно, стоять по різні «боки барикад».

Марк Левін, професор історії Близького Сходу Каліфорнійського та Лундського університетів зазначив, що в події винна не релігія. І свобода слова тут теж фактор опосередкований. Справжній чинник протесту – колоніалізм, від якого лишилося тавро «геноциду ідентичності, історії, мови, традицій мусульман» [9]. У 1830 році після вторгнення в Алжир саме Франція розпочала 130-літню одісею експлуатації, експропріації, работоргівлі, затяжної громадянської війни, расизму, вислід якої – більше мільйона алжирських життів. Ця одісея, на думку вченого, продовжується й в епоху незалежності, оскільки до влади в колишніх колоніях Франції прийшли ставленники тієї ж авторитарної й корумпованої системи.

Позаяк зараз у Франції із 6500000 мусульман 5000000 – алжирці, не дивно, що двоє з них виявилися терористами. Однак досвід Алжиру зовсім не унікальний. Це трагічна історія всіх мусульманських країн від Марокко – до Індонезії, за виключенням Туреччини й частини Аравійського півострова. Колоніалізм і постколоніальна диктатура – глибокі рани, вилікувати які відомими методами неможливо. А сучасна неоліберальна система – це, на думку Марка Левіна, – новий переодягнений колоніалізм: політика МВФ й Всесвітнього банку дуже нагадує тактику тих фінансових структур, які вже довели до банкрутства Єгипет і Туніс.

«Радикальний іслам – то дзеркальне відображення такого ж радикального капіталізму» [9]. Неолібералізм і джихадизм – єдине ціле. До всього слід додати ще й тотальний расизм, який зараз панує стосовно арабських/мусульманських та африканських спільнот (котрі, до речі, кількісно давно переросли місцеве населення!) у Франції.

Дивно, що «провідні світові газети і європейські лідери шоковані» тим, що сталось. Кому-кому, а їм важко вибачити таку наївність. «Це ж шокує не більше, – пише Левін, – аніж психоз у вигляді вбивств, згвалтувань та пограбувань на сході Нігерії та Парижу; ніж те, що Франція – втілення свободи, рівності і братерства – продає за мільярди доларів зброю; що США з безпілотних літальних апаратів вбиває тисячі мирних жителів (і десятки тисяч – з використанням звичайної зброї); що Ізраїль, з негласної згоди США та Європи, знищує 1500 палестинців; або – що майже кожен мусульманський уряд осуджує напад на «Шарлі Ебдо» [9].

Палестинський журналіст-оглядач, професор журналістики Принстонського університету Дауд Куттаб, у статті «Повернення Шарлі Ебдо», теж підходить до проблеми дуже нетривіально. Він зазначає, що слово «джахид»/боротьба (в прямому й переносному значеннях) – не монополія ісламістів, воно зустрічається не тільки в «Корані», а й у «Біблії», зокрема в посланні до Тимофія: «Я змагався добрим змагом, свій біг закінчив, віру зберіг [2 Тим. 4:7]». Тому, на думку Куттаба, світові лідери обрали дуже доречну тактику, коли заявили, що з тероризмом слід боротися як на міліарному, так і на ідеологічному рівнях, і в жодному разі не об'єднувати іслам з радикалізмом. Передусім варто провести політичні, освітні та культурні реформи в нестабільних арабських країнах та державах, густозаселених мусульманами. Реформуванням, на думку вченого, мають займатися високоосвічені інтелектуали: вчені, філософи, письменники. «Битва буде, вочевидь, довгою і важкою. Але для того, щоб її виграти, всі люди доброї волі повинні працювати разом [12]».

Абдула аль-Аріан, доцент історії Джорджтаунського університету та школи дипломатичної служби в Катарі, у статті «"Шарлі Ебдо" і західний лібералізм» говорить про те, що для розв'язання проблеми тероризму мають бути докорінно переглянуті сучасні західні мусульманокритичні дискурси. Мовляв, європейський лібералізм породив не тільки свободу, демократію й верховенство закону, а й рабство і колоніалізм. Ця дwoякість, започаткована ще Вольтером, (котрий називав пророка Мухамеда очільником варварської секти) глибоко вмонтувалася у свідомість європейців. На думку Абдули аль-Аріана, поряд з нападом на «Ебдо» варто також поставити масові вбивства Андреса Брейвіка, знущання над мусульманськими ув'язненими в США та багато всього іншого, оскільки усі ці явища, безумовно, – реалії одного порядку [1].

Однак апогеєм обговорення цієї проблеми на сторінках сайту «Аль-Джазіра», напевно, слід вважати публікацію під назвою «Реакція карикатуристів на атаку "Шарлі Ебдо"» (Cartoonists react to Charlie Hebdo attack), у якій арабські майстри карикатури представили свої роботи на тему нападу [5]. Це, що називається, помста за принципом Таліона (око за око, зуб за зуб!): на карикатурах зображені загиблі журналісти «Ебдо» та представники каральних органів у найпотворніших позах...

Однак Франція та арабомовні держави – «особи» зацікавлені. А якої думки про подію Європа та Америка?

Журналісти найбільшої американської газети «Нью-Йорк таймс» особливу увагу звертають на мультикультурність Франції. У статті «Революційні ідеали Франції стикаються із сучасністю» вони, як і колеги з «Ліберасйон», збирають факти за допомогою інтерв'ю. Їх співрозмовниками стають люди різних рас та віросповідань. Як-вслід – постає не дуже приваблива реальність. Але «Нью-Йорк таймс» її ніяк не коментує, залишаючи це право читачам [13].

Німецька газета «Sudwest presse» після нападу на «Шарлі Ебдо» провела соціологічне дослідження із визначення явищ міжнародного життя,

які викликають у населення найбільший страх. До переліку таких явищ увійшли: тероризм ІДІЛ/С, війна в Україні, епідемія лихоманки Ебола, ізраїльсько-палестинський конфлікт. Найбільшу кількість балів (60%) набрав саме тероризм [10].

Найбільша британська газета «Таймс» спочатку ретельно описує, що відбувалося в приміщеннях та у дворі редакції перед нападом на «Шарлі Ебдо», згодом з'ясовує, хто був ініціатором публікації опальних карикатур. Як виявилось, в усьому винен головний редактор. За межі цього конфлікту газета особливо не виходить.

Японська щоденна газета «Майнити симбун» звинувачує Францію у легалізації подвійних стандартів. На думку авторитетного видання, свобода слова – це право вільно виражати свої думки, яке стосується не лише журналістів, а й прихильників ісламу, котрі свого часу вже подавали позови до суду з приводу образи своєї віри. Але суд постійно виправдовував французьких журналістів. Отже, виходить, що тероризм у Франції – злочин, а богохульство – ні. Це, на думку видання, несправедливо [14].

Отож ми вкотре «впираємося» в іслам. Можливо, дійсно, в усьому винна ця віра?

Серед релігій Писання іслам – наймолодше віросповідання. Його поява та розквіт, начебто, пов'язані з неспроможністю іудаїзму й християнства всеохопно забезпечити потреби арабів (переважно – язичників) південно-західних азіатських пустель...

Вчені вважають, що для розвою нової релігії потрібен був дуже специфічний деміург-рушій. Ним став майбутній пророк Магомет/Мухамед/Мухаммад – геніальний мислитель, містик і великий політик. На відміну від християнського пророка (який, до речі, фігурує і в мусульманських священних книгах), Мухамед захищав кожну релігійну істину не притчево, а, в буквальному розумінні слова, – вогнем і мечем. Дуже темпераментним: імпульсивним, інстинктивним, войовничим, хижим, диким, вільним, наче птахи, бедуїнам це дуже імпонувало, тому слава

Пророка й основи нової віри, починаючи із VII століття, поширювались надзвичайно швидко та успішно. Їх втіленням став «Коран» – священне вчення Бога/Аллаха, подароване вірному Мухамеду.

Як і всі інші релігійні святині, «Коран» з часом став книгою загадок і підтекстів. Хоч прийнято вважати, що він набагато прозоріший, аніж Старий та Новий заповіти. Однак усі відомі світові зіткнення мусульман з іновірцями пов'язані саме з неадекватним прочитанням універсальних фраз «Корану». Пальма першості такого «неправильного» прочитання та розуміння належить ключовій фразі ісламу «أَكْبَرُ اللهُ» (Аллаху Акбар). Лояльні до мусульман інтерпретатори перекладають цю фразу як Аллах Великий, опозиційні – Аллах Найбільший. Залежно від перекладу констатується і ключова істина: мусульмани вважають свого Аллаха синонімом/не синонімом універсального Бога. Логіка інтерпретаторів наступна: якщо Аллах – то і є по-іншому названий «спільний» Бог – все добре; якщо ж це найбільший з усіх богів (включно з Богом Авраама) – «язичників» слід провчити, бо вони й далі поклоняються доісторичному божеству Каабі. Кінця-краю дискусії не видно... Вочевидь, його й не може бути.

Користуючись ситуацією хаосу, саме цю фразу («Аллаху Акбар») мусульманські терористи й вирішили зробити своїми гаслом, слоганом і девізом. Саме з цією фразою вони увірвалися до редакції «Шарлі Ебдо».

Що ж: істини «Корану», як, до речі, й інших священних книг, є справді дуже суперечливими. Аби не лукавити – наведемо приклади. Ось текст/сура про людину на війні (подаємо російською, бо українських перекладів, на жаль, немає – О. К.): «4. Когда вы встречаетесь с неверующими на поле боя, то рубите головы. Когда же вы ослабите их, то крепите оковы. А потом или милуйте, или же берите выкуп до тех пор, пока война не сложит свое бремя. Вот так! Если бы Аллах пожелал, то отомстил бы им сам, но Он пожелал испытать одних из вас посредством других. Он никогда не сделает тщетными деяния тех, кто был убит на пути Аллаха. 5. Он поведет их прямым путем, исправит их положение. 6. и введет их в Рай, с которым Он их ознакомил

(или который Он умастил для них благовониями). 7. О те, которые уверовали! Если вы поможете Аллаху, то и Он поможет вам и утвердит ваши стопы. 35. Не проявляйте слабости и не призывайте к миру, поскольку вы — выше остальных. Аллах — с вами и не умалит ваших деяний» [Сура 47 «Мухаммад»].

Прочитавши цю суру, можна (на місці терористів) дозволити собі дуже багато. Але в «Корані» присутні й цілком протилежні твердження: «12. Откуда ты мог знать, что такое крутая тропа? 13. Это – освобождение раба. 14. или кормление в голодный день. 15. сироту из числа родственников. 16. или приникшего к земле бедняка. 17. А после этого надо быть одним из тех, которые уверовали и заповедали друг другу терпение и заповедали друг другу милосердие. 18. Таковы люди правой стороны. 19. Те же, которые не уверовали в Наши знамения, являются людьми левой стороны, 20. над которыми сомкнется Огонь (сура 90 «Город»). Посему не повинуйся тем, кто считает истину ложью! 9. Они хотели бы, чтобы ты был уступчив, и тогда они тоже стали бы уступчивы. 10. Не повинуйся всякому расточителю клятв, презренному, 11. хулителю, разносящему сплетни, 12. скупящемуся на добро, преступнику, грешнику, 13. жестокому, к тому же самозванцу» (сура 68 «Письменная трость»)).

Отже, вочевидь, різниця в тому, які саме сури людина вважає сенсом свого існування. Хоча, як зазначає той же «Коран»: «Воистину, человек создан нетерпеливым, 20. беспокойным, когда его касается беда, 21. и скупым, когда его касается добро». (Сура 70 «Ступени»)).

Отож людина – істота амбівалентна. Але чомусь (за текстами священних книг усіх релігій) вибір саме за нею. В результаті – позицією одних стає терор, вибором інших – пересміювання релігії. До того ж, хто є хто в ісламі з'ясувати іноді дуже важко, бо там присутній так званий ритуальний обман, навіть два категорії обману: такія і китман.

Аби не схибити в потрактуваннях та інтерпретаціях цих понять, ми попросили розтлумачити їх Саїда Ісмагілова – муфія ДУМУ «УМА» в

Духовному управлінні мусульман України (як зазначено на його офіційній сторінці у «Feesbok»). Ось що він написав: «Такия – це навмистне приховування своєї належності до ісламу. Воно було впроваджене пророком Мухаммадом під час великих гонінь на мусульман в часи виникнення ісламу. Задля того, щоб не бути вбитими та катованими, перші мусульмани заперечували свою приналежність до ісламу. Але пізніше поняття такої дещо трансформувалось. В сунитському ісламі такая так і залишилась як дозвіл на приховування своєї віри у разі великої небезпеки, а в шийтському це трансформувалось в ідею про застосування брехні та хитрощів задля досягнення корисної мети. Наприклад, якщо шийт хоче обіймати високу посаду, але його не візьмуть на неї, через те, що він шийт, то він може приховувати це, і вдавати з себе мусульманина-сунніта.

Китман – це щось схоже на такию, але трохи простіше, то приховування частини правди задля досягнення певної мети. Обидва методи використовуються шийтами. Сунніти використовують такию, і лише в найскладніших випадках».

Як ми зазначили на початку публікації, терористи були суннітами. Звідси висновок: стримувати себе чи приховувати обурення вони не вважали за пристойне та можливе, бо за їхньою спиною була не тільки віра, а й традиція.

Отже, останній чинник – традиція.

Постає логічне запитання: чи існує/існувала у мусульман низова культура пересміювання святинь (у європейців така культура побутує з часів Середньовіччя!). З цим запитанням ми, знову ж таки, звернулися до очільника українських мусульман Саїда Ісмагілова. Й отримали наступну відповідь: «В ісламі ніколи не існувало масового явища жартів зі Священного Корана, або з пророка Мухаммада і т. ін. Справа в тому, що це розцінюється ісламом як великий гріх, або як відступництво від віри. Мусульманське суспільство, як раніше, так і зараз, досить релігійне, тому не дозволяло і не

дозволяє собі жартів на релігійну тематику. Людина, що богохульствовала, могла бути відразу покарана.

В цілому сатира існувала, але частіше за все на політичну тематику. Засновником вважається Абу Усман Амр ибн Бахр аль-Джахиз (775-868) – арабський письменник, засновник арабської літературної критики. Найбільш відомі його сатиричні твори: «Книга про скупих» (збірник анекдотів), а також «Послання про квадратність і круглість».

Незважаючи на загальну картину, випадки жартів на релігійну тематику іноді траплялися. Частіше за все це було в Персії. Були навіть написані книги, які висміювали релігійні уявлення мусульман, але вони не мали великої популярності, і масово засуджувались віруючими. Тому, можна сказати, що мусульманське суспільство не має традиції жартів над релігією та релігійними уявленнями і доволі болісно реагує на жарти та карикатури на пророка Мухаммада. В мусульманському світі таке неприпустимо!»!

Отже, напевно, причина медіаконфлікту саме у різному ставленні мусульман та християн до висміювання та сміху... Спробуємо в цьому розібратися у нашій другій публікації симпозиуму.

Література

1. Abdullah Al-Arian Charlie Hebdo and western liberalism [Electronic resource]. – Access to the website: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/01/charlie-hebdo-twilight-western--201511063740106115.html>
2. Al -Фуркан Media Foundation представляет – выступление шейха Abū Мухаммад Аль-Adnani Аш-Шами [Электронный ресурс], – Режим доступа к ресурсу : <http://marker.to/IREbxA>
3. 50 ans d'attaques contre les médias en France En savoir plus sur [Electronic resource]. – Access to the website: <http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/01/07/cinquante->

ans-d-attaques-contre-les-
medias_4550688_4355770.html#Xztr6g6Hv5YSfpLP.99

4. Библия. Переклад Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.bibleonline.ru/bible/ukr/62/04/>
5. Cartoonists react to Charlie Hebdo attack [Electronic resource]. – Access to the website : <http://www.aljazeera.com/news/europe/2015/01/cartoonists-react-charlie-hebdo-attack-201517171624156381.html>
6. Charlie Hebdo : Cameron condamne un attentat "écoeurant" [Ressource électronique]. – Accès au site : www.lefigaro.fr/flash-actu/2015/01/07/97001-20150107FILWWW00181-charlie-hebdo-cameron-condamne-un-attentat-ecurant.php
7. Dans une mosquée de Toulouse : «On ne peut pas se mélanger avec ceux qui justifient les caricatures du prophète» [Ressource électronique]. – Accès au site : http://www.liberation.fr/societe/2015/01/09/dans-une-mosquee-de-toulouse-on-ne-peut-pas-se-melanger-avec-ceux-qui-justifient-les-caricatures-du-_1177254
8. Коран. Перевод Э. Кулиева [Электронный ресурс], – Режим доступа к ресурсу : <http://musulmanin.com/koran-na-russkom.html>
9. Mark Levine Why Charlie Hebdo attack is not about Islam [Ressource électronique]. – Accès au site : <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/01/charlie-hebdo-islam-cartoon-terr-20151106726681265.html>
10. 60 Prozent befürchten baldigen Terroranschlag [Elektronische Ressource]. – Der Zugang zur Website : <http://mainichi.jp/search/index.html?q=Charlie%20Hebdo&sort=desc&ch=&path=http%3A%2F%2Fmainichi.jp%2F>
11. Судниев И. Ю. Новое качество террористической пропаганды: медиаимперия игил» [Электронный ресурс], – Режим доступа к ресурсу :

<http://spkurdyumov.ru/biology/novoe-kachestvo-terroristicheskoy-propagandy-mediainperiya-igil/>

12. The return of Charlie Hebdo [Electronic resource]. – Access to the website :

<http://www.aljazeera.com/programmes/listeningpost/2015/01/return-charlie-hebdo-2015117104730260562.html>

13. France's Ideals, Forged in Revolution, Face a Modern Test [Ressource électronique]. – Accès au site :

http://www.nytimes.com/2015/02/03/world/frances-ideals-forged-in-revolution-face-a-modern-test.html?_r=0

14. French arrests raise question: Is free speech for all? [Electronic resource]. – Access to the website :

<http://mainichi.jp/search/index.html?q=Charlie%20Hebdo&sort=desc&ch=&path=http%3A%2F%2Fmainichi.jp%2F>

